

CeRISS

Din inițiativa a două universități, Universitatea din București și Universită Roma Tre, din Roma, cărora li s-au adăugat Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (ISPRI), reprezentând Academia Română, și Institutul Italian de Cultură *Vito Grasso*, din București, reprezentând Italia culturală în România, a luat ființă Centrul Româno-Italian de Studii Istorice (CeRISS).

Deschiderea oficială a CeRISS a avut loc marți, 7 aprilie 2009, în aula Ioan Heliade Rădulescu a Academiei Române, cu participarea academicienilor Dan Berindei și Marius Sala, a prof. Francesco Guida, decanul Facultății de Științe Politice a Universității Roma III, a istoricului Alberto Castaldini, directorul Institutului Italian de Cultură *Vito Grasso*, a prof. Vlad Nistor, directorul Institutului Diplomatic Român, a dnei Sânziana Dragoș, directorul Departamentului de Relații Culturale al Ministerului Afacerilor Externe, a dlui prof. Mircea Mihăieș, vicepreședinte al Institutului Cultural Român, a unor reprezentanți ai tinerei generații de istorici: Alberto Basciani, Antonio d'Alessandri, Șerban Marin, Ovidiu Cristea, Rudolf Dinu, Carmen Burcea, Cristian Luca... Moderatorul ședinței de deschidere a fost prof. Ion Bulei, director al ISPRI.

Centrul de Studii s-a constituit ca o instituție de cercetare, educațională, științifică și culturală, cu un caracter profesional, neguvernamental, apolitic și nonprofit.

Obiectivele acestui nou Centru de Studii sunt asemănătoare cu ale altor centre. În cazul nostru: desfășurarea unei activități de cercetare științifică în istoria italienilor, a românilor și a relațiilor italo-române, atât pe planul conexiunilor politico-diplomatice, cât și al acelora economice, sociale și culturale; realizarea unor programe de cercetare în colaborare cu mediile academice europene și diseminarea rezultatelor cercetărilor prin intermediul unor publicații științifice proprii; organizarea cursului opțional Istoria Italiei și a relațiilor italo-române (IIRIR) în Facultatea de Istorie a Universității București (cursul se desfășoară deja din 1995, cu o întrerupere între 1998 și 2003); stagii de practică pentru studenții celor două universități; sesiuni de comunicări științifice prin sprijinul și implicarea directă a ISPRI, a Institutului Italian de Cultură de la București, a Academiei Române de la Roma; editarea unei reviste anuale, împreună cu Institutul Diplomatic Român (titlu propus: *Quaderni del CeRISS*); constituirea unei biblioteci specializate; organizarea unor colocvii, lansări de carte, expoziții, proiecții de filme care au ca tematică limba și cultura italiană și română, relațiile italo-române etc., crearea unui *joint venture* (mass-media, o librărie etc.). Preocuparea principală a Centrului va fi cercetarea unor teme istorice importante, deopotrivă interesante pentru istoriografia română, italiană și europeană în genere, prin proiecte care să se bucure de susținere financiară europeană. O astfel de susținere se va obține mult mai ușor atunci când colaborează instituții din două sau mai multe țări, când se adună laolaltă eforturi creatoare diverse și se abordează realitatea europeană din unghiuri și cu metode diverse.

Centrul are un sediu operativ — Universitatea București, Facultatea de Istorie, bd. Regina Elisabeta, nr. 4-12, București, camera 405 — și unul administrativ — Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale, bd. Iuliu Maniu, nr. 1-3, București, etaj VII, camera 1.

Partenerii Centrului de Studii sunt în Italia: Accademia di Romania in Roma; Associazione Italiana dei Romenisti (AIR); Associazione Italiana di Studi Storici per l'Europa Centrale e Orientale (AISSECO) și în România: Institutul Cultural Român (ICR), Ministerul Afacerilor Externe — Departamentul Relații Culturale, Catedra de Limba și Literatură Italiană a Universității București.

A fost posibilă crearea unui centru de cercetare cum este acesta în niște circumstanțe favorizante. Mai întâi existența acum în plină activitate în Italia a unor istorici prestigioși, Cezare Alzati, de la Universitatea din Pisa, autorul unor excelente volume ca *Terra romana tra Oriente e Occi-*

dente sau *Studii de istorie religioasă a spațiului românesc*, Bianca Valota Cavallotti, prestigios profesor al Universității Statale din Milano, autoare a atâtor volume asupra realităților sociale și politice ale românilor sau asupra operei lui Iorga, a cărei nepoată este, colega sa Maria Cicalese, care îi calcă pe urme în preocupările sale, Angela Giustina Vitolo, profesoara de la Universitatea statală din Napoli, interpreta în italiană a gândirii istorice a lui A.D. Xenopol, Stefano Santoro, de la Universitatea din Trieste, foarte bun cunoscător al politicii culturale italiene în Balcani, remarcabila echipă care s-a afirmat în jurul lui Francesco Guida, la Universitatea Roma III, el însuși autor al unor cărți excelente despre români, despre bulgari, unguri și despre italienii care au intrat în legături multiple cu aceștia. Coleg cu el, apropiați colaboratori, sunt Alberto Basciani, cel care ne-a oferit două lucrări de referință, una asupra Cadrilaterului și alta asupra Basarabiei și Antonio d'Alessandri, exegetul lui Dora d'Istria. Acești profesori italieni sunt cu adevărat interesați de istoria românilor și a legăturilor acestora cu istoria Italiei. Practic și-au construit un *curriculum vitae* și un nume cu această preocupare, devenită esențială pentru ei. Această foarte serioasă echipă de istorici italieni se întâlnește, și aceasta este o altă circumstanță favorizantă, cu istorici români, preocupați și ei de tot ceea ce înseamnă Italia în sine și de ceea ce înseamnă ea pentru români, istorici de diferite generații care se întâlnesc într-o pasiune comună. Cei mai importanți dintre ei sunt formați în ultimul timp grație, în primul rând, burselor *Vasile Pârvan*, organizate de regretatul Marian Papahagi la Accademia di Romania de la Roma, și *Nicolae Iorga*, organizate de noi la Istituto Romeno di Cultura din Veneția, în același timp cu acelea de la Roma. Șerban Marin, Cristian Luca, Rudolf Dinu, Carmen Burcea... sunt deja nume în scrisul nostru istoric, care se adaugă generației reprezentate de Ovidiu Cristea sau Raluca Tomi, sau generației reprezentate de Ioan Aurel Pop sau, iertată să ne fie „modestia“, noi înșine. E, într-adevăr, o șansă să ai adunate laolaltă în același timp atâtea valori istoriografice. Prezența lor, ea înainte de orice altceva, a făcut posibilă crearea unui centru ca acesta înființat în aprilie la București. Cultură nu se poate face decât cu oameni care s-o creeze. Existența acestora este garanția că inițiativa instituțiilor mai sus menționate are șanse să reușească. În orice caz, e o ocazie care nu trebuie pierdută. Și, prin voința inițiatorilor, nici nu va fi.

Ion Bulei

GÂNDIREA POLITICĂ CONSTITUȚIONALĂ ÎN DEZBATERE

La data de 5 mai 2009, în Aula „Ion Heliade Rădulescu“ a Bibliotecii Academiei Române, a avut loc simpozionul cu tema „Gândirea politică constituțională. Antecedente istorice și preocupări actuale“, organizată de Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române (ISPRI) și Facultatea de Științe Politice a Universității Creștine „Dimitrie Cantemir“.

În deschiderea simpozionului, prof. univ. dr. Ion Bulei, directorul ISPRI, a vorbit despre *Constituționalismul românesc modern*, subliniind importanța Constituției de la 1866, ca primă constituție românească ce reflectă nu numai principiile deja implementate ale guvernării reprezentative și separației puterilor, cât și principiul esențial al suveranității interne recunoscute a statului. În ceea ce privește originalitatea constituțiilor românești, profesorul Bulei a amintit influența puternică a modelului apusean — american, francez, britanic —, distingând totuși ca momente de originalitate în acest domeniu constituțiile din 1938 și, respectiv, 1965, ce vin cu o contribuție proprie la evoluția gândirii juridice românești.

După această retrospectivă asupra gândirii juridice românești, menită a introduce tema dezbaterei, seria expunerilor s-a axat în principal pe aspectele actuale ale vieții constituționale românești. Dr. Constantin Nica, cercetător științific al ISPRI, a prezentat *Perspectiva politico-juridică a Constituției României despre instituțiile fundamentale ale puterii*, oprindu-se asupra a trei probleme: Constituțiile, legile fundamentale cu conținut doctrinar politic, juridic și filosofic; principiile Constituției României — între sinteză și originalitate; raportul dintre „puterile tradiționale” (legislativă, executivă și judecătorească), pe de o parte, și puterea socială, pe de altă parte.

Dr. Aristide Cioabă, cercetător științific al ISPRI, în expunerea intitulată *Contribuie prezidențializarea regimului constituțional la consolidarea democratică în România?*, a argumentat că prezidențializarea regimului constituțional este mai degrabă un risc sau un obstacol în calea consolidării democrației, prin faptul că afectează echilibrul existent între puteri, iar pe de altă parte afectează autonomia partidelor politice. Domnul Alexandru Radu, de la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, a abordat problematica durabilității, a schimbării, a experimentului în expunerea *Constituția României între revoluție și experiment*. Prof. univ. dr. Florin Vasilescu, fost membru al Comisiei de redactare a Constituției, membru al Curții Constituționale și diplomat, a întreprins o *Analiză a regimurilor prezidențiale* în care a relevat caracterul unic al sistemului prezidențial american. Drd. Gabriela Tănăsescu, cercetător științific al ISPRI, a prezentat o serie de *Considerații asupra semiprezidențialismului în România*. Drd. Ionuț Ciutacu, lector la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, a adus în discuție problema *Preponderenței juridicului asupra politicului în Constituția României*. Lector Vasile Ostaciuc, de la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”, a conturat, cu ajutorul unor exemple concrete, *Imaginea publică a referendumului pentru Constituția României din 2003*.

În încheierea simpozionului, conf. univ. dr. Cecilia Tohăneanu, decanul Facultății de Științe Politice a Universității „Dimitrie Cantemir”, a abordat interpretările textelor constituționale, în expunerea cu titlul *Teorii ale interpretării constituționale*, pornind de la stabilirea a două categorii de teorii interpretative care au ca sursă a diferenței între ele răspunsul la întrebarea: ce face un judecător atunci când interpretează o constituție — descoperă sau construiește? În replică, dr. Ion Goian, cercetător științific al ISPRI, a afirmat, printre altele, că, având în vedere că teoriile interpretării constituționale sunt variante ale hermeneuticii, spre deosebire de interpretarea altor tipuri de texte, interpretarea textului în cazul constituției are consecințe în ordinea practică, iar libertatea de a interpreta o constituție înseamnă un adaos la lege, mai precis un adaos la o constituție votată de popor, aspect ce lărgeste problematica înspre chestiunea legitimității.

Ruxandra Luca

POLITICA ADMINISTRAȚIEI OBAMA — ÎNTRE VECHI ȘI NOU

Secția de Filosofie, Psihologie și Teologie a Academiei Oamenilor de Știință din România a organizat miercuri, 3 iunie 2009, conferința intitulată „Coordonate ale politicii noii administrații americane — Obama”, susținută de ambasadorul Constantin Vlad, membru titular fondator al Academiei Oamenilor de Știință din România.

Această tematică deosebit de actuală a fost abordată în detaliu, pornind de la „fenomenul Obama”, dedicat imperativului urgent reprezentat de redresarea imaginii Statelor Unite atât în interiorul granițelor, cât și dincolo de acestea. „Fenomenul” are în centrul său sloganul „Yes, we can!” construit, totodată, pe „visul american” și revigorând visul american. În acest context, ambasadorul Constantin Vlad a nuanțat interpretarea unui președinte american văzut mai degrabă ca un erou romantic ce urmărește îndeplinirea unor deziderate de politică internă și externă realiste decât ca un naiv.

În continuare, vorbitorul s-a referit la personalitatea celui de-al 44-lea președinte american, Barack Hussein Obama, cu studii impresionante și maniere elegante, care vine să redea încrederea americanilor (și a lumii) într-o politică mai democratică și mai principială. Sloganul mai sus menționat este de natură a indica tocmai această direcție de schimbare.

Discursul președintelui vădește, de asemenea, schimbarea. Se remarcă un discurs echilibrat, cu accente romantice și emoționale, dar ferit de extremele limbajului bombastic, pretențios, populist sau de lemn. În acest sens, vorbitorul a reamintit și faptul că în primul său discurs președintele Obama a citat cazul în care o fetiță din Statele Unite, de la o școală mai puțin dotată, spunea Sena-

tului american că, și acolo, la acea școală, copiii trebuie să creadă că au un viitor. Acest citat nu este întâmplător. Aparent extrem de emoțional, aparent cu un rol exclusiv discursiv, acest citat captează visul american revigorat de Obama, acela orientat spre voința de schimbare și spre viitor.

Dar ce fel de schimbare și ce fel de viitor? Pentru a răspunde la aceste întrebări, vorbitorul a analizat particularitățile acestui președinte prin comparație cu alți președinți americani și mai ales condițiile cu totul deosebite de începere a mandatului său. Pe baza acestor analize a reieșit cu mai multă claritate faptul că ceea ce se schimbă sunt aspecte de nuanțare, precum și aspecte ceva mai substanțiale de politică externă americană, dar nu rolul hegemonic al Statelor Unite în lume. Astfel, este vorba despre poziția americană în privința dezarmării nucleare, despre poziția de deschidere față de lumea islamică și despre o poziție mai echilibrată în problema conflictului din Orientul Mijlociu dintre israelieni și palestinienii din teritoriile ocupate. Totuși, în ceea ce privește alte aspecte problematice, mai ales dificilul subiect *preemptive strike right*, nu se schimbă în mod clar mai nimic. Barack Hussein Obama propune un alt discurs despre hegemonia Statelor Unite în lume: „Vom conduce prin puterea faptelor și a exemplului și nu bruscând celelalte state pentru a ne urma”, spunea Obama.

Conferința a fost urmată de dezbateri moderate de prof. univ. dr. Angela Botez, președinta Secției de Filosofie, Psihologie și Teologie a Academiei Oamenilor de Știință din România. Ele au vizat în principal poziția anti-Guantanamo a Statelor Unite, precum și diverse aspecte ale relaționării Statelor Unite cu problema palestiniană, iraniană, turcă etc., inițiate de intervențiile ambasadorului Mirescu și ale prof. univ. dr. Sergiu Tamaș.

Henrieta Anișoara Șerban

CENTENARUL CONSTANTIN NOICA

Împlinirea, pe data de 9 iulie 2009, a 100 de ani de la nașterea lui Constantin Noica reprezintă pentru aceia interesați de destinul culturii române un bun prilej de relectură și reamintire publică a celui mai important filosof român.

Dintre manifestările menite a marca acest eveniment, Conferința Națională „Gândirea lui Constantin Noica astăzi” organizată de Facultatea de Filosofie a Universității din București în colaborare cu Societatea Română de Filosofie pe 24-25 aprilie a.c. și Sesiunea Științifică „Centenar — Constantin Noica” organizată de Secția de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie a Academiei Române pe 4 iunie 2009 s-au impus deopotrivă prin înalta ținută teoretică a comunicărilor, cât și prin noblețea evocărilor.

Organizatorii reuniunii de la Facultatea de Filosofie și-au propus și au reușit atât cât a depins de ei să-i adune sub cupola gândirii filosofului de la Păltiniș „pe toți cei care încearcă să dea seamă de pulsul filosofiei sale în lumea contemporană”. A fost o întâlnire de lucru, în care s-au prezentat și s-au comentat perspective și puncte de vedere noiciene, în care s-au pus întrebări și s-au dat răspunsuri, în prelungirea cărților, studiilor și traducerilor ce adevăresc previziunea celui care a oferit pretextul dezbaterii: „Aștept să se spună ceva cu sens despre mine abia după 1990”. Prezentările și discuțiile s-au desfășurat în patru secvențe în măsură să sugereze, prin transcrierea aici, amploarea manifestării. Secvența I (vineri, 24 aprilie, dimineața) l-a avut ca moderator pe Gabriel Liiceanu, care a și deschis conferința cu o contribuție deopotrivă substanțială și expresivă, „Despre o anume personalitate”. I-au urmat, prin abordări tematice și stilistice personalizate, consistente și incitante, Sorin Vieru cu inspirate „Însemnări despre un Noica *antum* și un Noica *postum*”, Mircea Flonta cu studiul „Kant și interogația transcendențială în opera lui Constantin Noica”, Ilie Pârvu prezentând structura argumentativă a metafizicii filosofului celebrat în „Noica, metafizica și «tehnica rațiunii»” și Sorin Lavric arătând „De ce este Noica un reper?” (răspunsul exegetului S. L.: Pentru că „ticăitul” lui de ceas elvețian indică ora României).

Secvența II, de vineri după-amiaza, a beneficiat de prezența lui Gheorghe Vlăduțescu ca moderator, al cărui farmec inconfundabil s-a răsfrânt asupra întregii desfășurări, începând cu „Problema conceptului deschis la Constantin Noica” (Gheorghe Vlăduțescu) și continuând cu „Suflet și spirit în filosofia practică noiciană” (Gheorghită Geană), „Constantin Noica: un model cultural al intervalului?” (Ionel Bușe), „Fenomen și ființă sau despre înțelesul fenomenologic al ontologiei lui C. Noica” (Claudiu Băciu), „Spirit și spiritualitate românească în gândirea de tinerețe a lui Constantin Noica” (Constantin Aslam), „Europa lui Constantin Noica” (Lorena Stuparu), „Gândirea lui Constantin Noica — între filosofie și ideologie” (Horia Pătrașcu), „Libertate întru necesitate” (Paul Sandu).

Secvența III, de sâmbătă, 25 aprilie, dimineața, l-a avut ca moderator pe Alexandru Boboc, care cu umorul și cumpătarea știute de studenți a ținut în frâu provocările lansate de unele dintre comunicări: „Ideea *devenirii întru ființă* în contextul ontologiilor contemporane” (Alexandru Boboc), „Noica și câmpul cuvintelor intraductibile” (Ion Pogorilovschi), „Poetica ființei din perspectiva ontologiei lui Constantin Noica” (Ion Hirghidus), „Ontologia platoniciană în viziunea noiciană” (Mihaela Macsut), „Norocul eșecului sau vocația filosofiei la Noica” (Daniel Mazilu), „*Paideia* în accepția noiciană” (Ștefan Grosu), „Vocabula filosofică «întru» în textele religioase catolice actuale” (Manuela Stănică), „Modelul de filosofare al ontologiei noiciene” (Viorel Cernica) — text copleșitor prin capacitatea de sinteză.

Secvența IV, de sâmbătă după-amiaza, avându-l ca moderator pe Romulus Brâncoveanu, decanul Facultății de Filosofie din București, a încununat efortul celor două zile de intensă dezbatere filosofică, prin remarcabile contribuții: „Istoria sau canonul filosofiei românești?” (Romulus Brâncoveanu), „Problema empirismului din perspectiva lui *cum e cu puțină ceva nou*” (Constantin Stoienescu), „Lumea ideilor la Constantin Noica” (Ana Bazac), „Noica și ontologia. Problema elementului și a precarității ființei” (Elena Costea), „Constantin Noica la confluența dintre filosofie și teologie” (Bogdan-Costin Georgescu), „*Logica lui Hermes* și antropologia culturală” (Sebastian Ștefanucă), „Înțelesuri para-logice ale *logicii lui Hermes*” (Mircea Dumitru), „Instanțele ființei la Noica” (Adrian Niță).

Dacă întâlnirea de la Facultatea de Filosofie s-a voit oarecum independentă de ideea de festivitate (intenție căreia Mircea Flonta i-a găsit replica unui „discurs de la distanță”, cu mențiunea că „poate, într-adevăr, lui Noica nu i-ar fi făcut plăcere un discurs academic, dar să fie raportat la Kant, da”), la Sesiunea Științifică desfășurată în Aula Academiei Române joi, 4 iunie, a.c. s-a vorbit în termeni de „sărbătoare” și „filosoful sărbătorit”. Ceea ce nu înseamnă că auditoriul numeros din aula devenită neîncăpătoare a avut parte de solemne discursuri ocazionale. În atmosfera încălzită aniversar și reglată intelectual de academicianul Alexandru Surdu, care i-a prezentat cu somptuozitate și vervă pe vorbitori, s-au lansat atât teme și motive aplicate filosofiei lui Constantin Noica, cât și evocări punctuale, din unghiul experienței unice a beneficei întâlniri dintre filosof și cei care prin mărturia lor de acum îi restituie personalitatea la reala dimensiune a importanței acesteia pentru cultura și istoria României.

Căci acela care a trecut prin dictaturile regală și antonesciană și prin regimul totalitar postbelic, fără a renunța la idealurile sapiențiale, este o personalitate a istoriei României pentru cultura căreia a făcut misionarism. Ca toți marii creatori ai generației sale (Eliade, Vulcănescu, Cioran), Noica a simțit că are răspunderea națiunii române și a ridicării ei, prin cultură, la rangul celor mai înalte exigențe ale culturii Europei. Acest lucru a reieșit din luările de cuvânt cu ocazia Centenarului Noica din aula Academiei Române: „Cuvânt de deschidere” (acad. Ionel Haiduc, președintele Academiei Române), „Noica sau imaginația ideilor” (acad. Eugen Simion, președintele Secției de Filologie și Literatură a Academiei Române), „Evocare: Constantin Noica” (acad. Alexandru Surdu, președintele Secției de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie), „Constantin Noica: o întâlnire memorabilă” (acad. Alexandru Zub, președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie), „Despre logica lui Hermes” (acad. Mircea Malița), „Perspectivă lingvistică asupra operei lui Constantin Noica” (prof. univ. dr. Grigore Brâncuș, membru corespondent al Academiei Române), „Ideea *devenirii întru ființă* în contextul reconstrucției moderne în filosofie” (prof. univ. dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române), „Ce fel de filosofie propunea Constantin Noica?” (prof. univ. dr. Mircea Flonta, membru corespondent al Academiei Române),

„Noica și proiectul multiplicării caietelor lui Eminescu“ (prof. univ. dr. Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române), „Un sistem de logică hermeneutică în viziunea lui Noica“ (prof. univ. dr. Teodor Dima, membru corespondent al Academiei Române), „Constantin Noica: filosofia, de la știință la cultură“ (prof. univ. dr. Andrei Dorobanțu).

„N-am venit ca să vă învăț filosofie, am venit ca să vă neliniștesc“ și-a amintit Andrei Dorobanțu că a spus Constantin Noica într-o vizită la Institutul de Fizică Atomică de la Măgurele. Deși li s-a adresat inteligenților cercetători cu „dragi semizei“, le-a amintit acestora că „fizicienii și-au pus întrebări mai grele decât pot ei înșiși să le înțeleagă“. Or, această prevenire conține nu numai motivul neliniștii (metafizice, firește), dar este și profund subversivă, ținând cont de regimul și instituția în care se afla în acei ani '70.

Prin Constantin Noica în cultura română s-a implantat un model european în virtutea căruia au supraviețuit cel puțin două generații de intelectuali mănate de „biciul necesității“ (Alexandru Surdu), model care din fericire a prins și este dezvoltat de străluciți reprezentanți ai generației tinere, fapt evidențiat de cele două aniversări.

Lorena Păvălan Stuparu